

Engagement

Inleiding

Binnen het verantwoord beleggen beleid (MVB beleid) van ons pensioenfonds is het aangaan van de dialoog (engagement) met ondernemingen een belangrijk instrument. Wij maken onderscheid tussen twee soorten engagement: normatief engagement en thematisch engagement.

Het doel van het normatieve engagement programma is structurele schendingen van internationale normen bij ondernemingen in onze beleggingsportefeuille te stoppen of te voorkomen.

Het thematische engagementprogramma is gericht op het verhogen van sociale, milieu en governance standaarden in sectoren, ketens of bij individuele ondernemingen die zich in ons beleggingsuniversum bevinden.

Normatief engagement

In het normatieve engagement programma wordt de dialoog aangegaan met ondernemingen die de UN Global Compact, OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen en UN Guiding Principles on Business and Human Rights (dreigen te) schenden. Dit sluit aan bij het IMVB convenant dat wij hebben ondertekend.

Het onafhankelijk onderzoeksbureau ISS voert de dialoog met deze ondernemingen. Onze fiduciair manager Achmea IM monitort dit proces en verzorgt de terugkoppeling aan ons via halfjaarrapportages. Dit engagementprogramma omvat onze aandelen- en bedrijfsobligatiesportefeuilles.

Uitgangspunten

Wij hanteren de uitgangspunten van de UN Global Compact, OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen en UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Er zijn vier hoofdthema's te onderscheiden waar het gedrag van ondernemingen op kan worden beoordeeld, namelijk mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen en anti-corruptie. Institutionele beleggers als ons pensioenfonds kunnen als kapitaalverschaffers van ondernemingen een belangrijke rol spelen bij het aanspreken van ondernemingen als principes binnen deze hoofdthema's geschonden worden. Dit geldt niet alleen voor schendingen die binnen de onderneming worden vastgesteld, maar ook voor schendingen in de toeleveranciersketen.

Wij kunnen er bij ondernemingen op aandringen dat:

- de schending wordt opgeheven;
- het ondernemingsbeleid wordt aangepast;
- soortgelijke schendingen zich niet meer voordoen;
- waar relevant herstel en verhaal mogelijk wordt gemaakt.

Het aangaan van de dialoog over de schending is dan ook een belangrijk middel voor ons pensioenfonds om financiële-, reputatie-, sociale- of milieu schade te beheersen.

Door het screenen van bedrijven die de internationale normen schenden, identificeren we ondernemingen die daadwerkelijk of potentiële negatieve impact hebben op de samenleving en milieu. Dit is een belangrijk onderdeel in het OESO due diligence traject. Hierbij wordt naast de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of milieu ook naar de ernst, schaal en omkeerbaarheid van de schending gekeken:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen of kan worden getroffen of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen, zodat deze overeenkomt met de situatie die voorafging aan de negatieve impact.

Door middel van dit normatieve engagementprogramma spreken we ondernemingen aan op hun gedrag om zo de (potentiële) negatieve impact te voorkomen of te verminderen. Wanneer een onderneming schade heeft veroorzaakt aan samenleving of milieu zal onze fiduciair manager de onderneming nadrukkelijk oproepen tot herstel- en verhaalmogelijkheden voor degene die schade hebben geleden. In het vervolg gaan wij dieper in op de vier hoofdthema's waarop wij onze normatieve dialoog voeren.

a) Mensenrechtenkwesties

De 'rechten van de mens' vormen één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en worden geadresseerd door de eerste twee principes. In de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, staat specifiek beschreven hoe bedrijven hiermee dienen om te gaan en wat hun verantwoordelijkheden zijn.

b) Arbeidsnormenkwesties

Het respecteren van arbeidsnormen is één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 3, 4, 5 en 6. Naast de Global Compact principes over arbeidsnormen zijn de internationale afspraken over minimale arbeidsnormen die zijn vastgelegd in Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties van belang: de ILO-Conventies. Deze bieden een internationaal breed geaccepteerd raamwerk om bedrijven te beoordelen. Ook de 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' bieden een praktisch raamwerk om te beoordelen waar de verantwoordelijkheden van bedrijven bij arbeidsrechten beginnen en eindigen.

c) Milieunormenkwesties

Het milieu is het derde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 7, 8 en 9. In de praktijk hebben schendingen van milieunormen in het beleggingsuniversum veelal het karakter van grond-, of watervervuiling en het bedreigen van de biodiversiteit.

d) Anticorruptiekwesties

Anti-corruptiebeleid is het vierde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door principe 10. Het tiende principe stelt dat bedrijven alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping dienen te voorkomen en te bestrijden.

Het engagementproces

Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op ondernemingen die betrokken zijn bij schendingen van internationale normen. Dit gebeurt door het onderzoeksbureau ISS.

Bij vermoedens van een dreigende schending start ISS een dialoog met de onderneming om zo verdere escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending starten we een dialoog met deze ondernemingen met als doel de schending zo snel mogelijk op te heffen en nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. ISS screent potentiële betrokkenheid van ondernemingen bij het niet naleven van internationale normen en standaarden.

De onderzoeksmethodologie die ISS gebruikt bij het onderzoeken van potentiële schendingen is kwalitatief. De methodologie doorloopt vijf stappen, in wisselende volgorde:

- Bepalen of de vermeende schending betrekking heeft op het niet naleven van internationale normen en standaarden;
- Bepalen van de relatie van de onderneming met de vermeende schending;
- Beoordeling van de ernst, geloofwaardigheid en omvang van de vermeende schending. Hierbij wordt ook meegewogen of de vermeende schending incidenteel of structureel van aard is;
- Beoordeling van herstelmaatregelen;
- Bepalen of de beschuldigingen zijn geverifieerd door een gezaghebbende bron.

Op basis van de onderzoeksmethode onderscheidt ISS de gevonden schendingen naar beoordelingscategorieën, waar scores bij horen. Op basis van deze scores krijgt de schending de status rood, oranje of groen. De score 10 leidt tot de status rood, scores 6 tot en met 9 leiden tot de status oranje en scores 1 tot 5 leiden tot de status groen. Een gedetailleerde omschrijving van de verschillende scores en bijbehorende beoordelingscategorieën staat in onderstaande tabel.

Beoordelingssignaal	Score	Beoordelingscategorie	Uitleg beoordelingscategorie
Rood	10	Geverifieerde schending van internationale normen	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending niet geadresseerd.
Oranje	9	Dreigende schending van internationale normen	De onderneming is een contractuele verbintenis aangegaan waarvan de realisatie zal leiden tot een schending van internationale normen.
Oranje	8	Vermeende schending van internationale normen	Er zijn geloofwaardige, maar niet geverifieerde beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen.
Oranje	7	Geverifieerde schending van internationale normen gevolgd door adequate maatregelen van de onderneming.	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending echter adequaat geadresseerd en is bezig de maatregelen te adresseren.
Oranje	6	Gefragmenteerde informatievoorziening	De beschuldigingen en risico's zijn geloofwaardig, maar de betrokkenheid van de onderneming bij de vermeende schending is onduidelijk.
Groen	5	In onderzoek	Er zijn beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen. Er is echter onvoldoende informatie beschikbaar om de ernst van de situatie of de betrokkenheid van de onderneming te kunnen beoordelen.
Groen	4	De schending wordt geadresseerd	De schending is nog niet hersteld, maar niet heel ernstig. De onderneming is responsief en neemt adequate maatregelen of heeft toegezegd dat te zullen doen.
Groen	3	Onvoldoende betrokkenheid	De onderneming is onvoldoende betrokken bevonden bij de vermeende of geverifieerde schendingen.
Groen	2	Historische betrokkenheid	De betrokkenheid van de onderneming is niet langer relevant doordat maatregelen doeltreffend genomen zijn of de schending lang geleden plaats vond.
Groen	1	Geen beschuldiging	

Bij een rode of oranje beoordeling wordt engagement opgestart met de onderneming. De dialoog heeft dan drie mogelijke doelen:

1. Het opheffen van de schending.
2. Het voorkomen van toekomstige schendingen.
3. Het beheersen van reputatie- en financiële schade voor onderneming en belegger.

De houding en aanpak van de onderneming beoordelen

ISS beoordeelt of de onderzochte onderneming verantwoordelijkheid neemt voor betrokkenheid, de maatregelen die het neemt om herhaling te voorkomen en de stappen om eventuele negatieve effecten te herstellen of te compenseren. Een onderzoek volgt naar (aangekondigde) maatregelen en de doeltreffendheid ervan. Op basis van deze analyse worden ondernemingen geplaatst in 1 van de 4 categorieën die hieronder worden toegelicht:

1. Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd.
De door de onderneming genomen maatregelen zijn door externe belanghebbenden beoordeeld en de doeltreffendheid van de maatregelen wordt bevestigd. De onderneming kan dit aantonen door middel van documentatie en onafhankelijk onderzoek.
2. Maatregelen geïnitieerd.
De onderneming is begonnen met de implementatie van maatregelen die het resultaat zijn van een duidelijke, tijdsgebonden strategie als reactie op de betreffende schending. De onderneming kan dit aantonen door middel van gedetailleerde informatie of ondersteunende documentatie.
3. Er is een toezegging uitgesproken. Bedrijf heeft verbetering beloofd, maar er zijn nog geen maatregelen genomen.
De onderneming heeft publiekelijk, of in dialoog met ISS, toegezegd met adequate maatregelen en middelen te zullen komen om de betreffende schending te adresseren.
4. Er zijn (nog) geen maatregelen genomen.
De onderneming heeft geen toezegging gedaan om met adequate maatregelen en middelen te komen om de betreffende schending te adresseren.

Het versturen van een initiatiebrief markeert de start van de dialoog. De doorlooptijd van de normatieve dialogen kan erg verschillen, afhankelijk van de complexiteit van de schending en de bereidheid van een bedrijf om mee te werken. Tijdens de dialoog krijgt de onderneming de schending voorgelegd en de gelegenheid om zijn standpunt uiteen te zetten. Deze dialoog wordt voortgezet zolang ISS de onderneming in onderzoek houdt. Voorafgaand aan de publicatie van de onderzoeksresultaten krijgt de onderneming de mogelijkheid om het conceptrapport te beoordelen en feedback te geven.

Wanneer een onderneming de schending niet opheft of onvoldoende voortgang boekt, kan overgegaan worden tot uitsluiting van deze onderneming. Voor de criteria hiervoor, zie ons uitsluitingsbeleid. Per engagementtraject worden mijlpalen opgesteld en wordt de voortgang bewaakt. Ieder half jaar stelt de fiduciair manager een rapportage op met de voortgang van het engagement proces.

Thematisch engagement

Het thematische engagementprogramma van ADP is gericht op het verhogen van sociale, milieu en governance standaarden in sectoren, ketens of bij individuele ondernemingen die zich in het beleggingsuniversum bevinden. Er is dan niet direct sprake van een (mogelijke) normschending, maar er zijn desalniettemin verbeteringen mogelijk op de genoemde onderwerpen.

Uitgangspunten

We nemen vanaf 1 juli 2021 deel aan drie thema's binnen het thematische engagement programma van de fiduciair manager, die passen bij ons MVB beleid en de ESG-thema's klimaat- en voedseloplossingen:

1. **Access to Nutrition.** Goede en voldoende voeding is van groot belang voor een gezonde samenleving. De Access to Nutrition index is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun presentaties op onder andere de thema's "voorkomen van ondervoeding en obesitas" en "verantwoorde marketing richting kinderen".

Wij gaan hierover de dialoog aan met bedrijven in de voedingsindustrie. Dit thema sluit direct aan op het thema voedseloplossingen van ADP en de bijbehorende SDG 2: geen honger.

2. **Plastics.** Een aantal zorgen rondom het gebruik van plastics zijn dat ze van olie worden gemaakt en niet gerecycled leiden tot vervuiling. Dit thema is erop gericht om het (onnodig) gebruik van plastics te verminderen; plastics efficiënter te gebruiken en recyclebaar te maken. Wij voeren hierover gesprekken met 7 bedrijven in verschillende sectoren. Dit thema sluit goed aan bij onze MVB-speerpunten en maakt de verbinding tussen het thema klimaat en voedsel. Het sluit aan bij SDG 12: verantwoorde productie en consumptie.
3. **Biodiversiteit.** Dit onderwerp verbindt de thema's klimaat en voedseloplossingen. Het verlies van biodiversiteit bedreigt de gezondheid van ecosystemen op aarde. Deze ecosystemen leveren belangrijke diensten aan onze economie. Denk bijvoorbeeld aan dierlijke bestuiving van voedselgewassen, de natuurlijke zuivering van water en het in stand houden van een vruchtbare bodem voor productie van gewassen. Het wordt steeds duidelijker hoe verlies van biodiversiteit en gezonde ecosystemen bijdraagt aan de snellere verandering van het klimaat. We voeren gesprekken met bedrijven in de voedings-, supermarkt en landbouwsector. Dit thema sluit aan bij de SDGs 12 (verantwoorde productie en consumptie), 13 (klimaatactie) en 15 (leven op het land).

Binnen het engagementprogramma gaan we de dialoog aan met zowel beursgenoteerde ondernemingen in aandelenportefeuille als in de bedrijfsobligatieportefeuille.

Het engagementproces

De fiduciair manager voert dit thematische engagementprogramma voor ons uit. De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld. De fiduciair manager trekt daarbij samen op met ander institutionele beleggers waar dat effectief is en past binnen de kernthema's van ons pensioenfonds. Met deze vorm van dialoog gaat de fiduciair manager voor ons het gesprek aan met specifieke ondernemingen die hun prestaties op door ons bepaalde duurzaamheidsthema's kunnen verbeteren. Voor het opstarten en voeren van een dialoog wordt het volgende proces doorlopen:

- Uitwerken en definiëren van een thema mede aan de hand van onze speerpunten;
- Vaststellen van de doelstellingen;
- Selecteren van bedrijven en vooronderzoek voor het uitvoeren van engagement;
- Voeren van gesprekken met de desbetreffende ondernemingen;
- Op basis van de reactie van de onderneming het engagement evalueren en zo nodig escaleren;
- Vastleggen van voortgang en opstellen van rapportages.

Ieder half jaar ontvangen we een voortgangsrapportage, waarin voor elk thema afzonderlijk gedetailleerd wordt ingegaan op de doelstellingen, de gesprekken en de uitkomsten. De looptijd van een thema is gemiddeld drie jaar, om te zorgen dat het bedrijf kans heeft zich te verbeteren en voortgang te laten zien. Wij zullen nieuwe thema's selecteren, wanneer oude thematische engagementthema's zijn afgelopen.

Escalatiestrategie door bredere inzet van aandeelhoudersrechten en uitsluiting

Onze fiduciair manager hanteert een escalatiestrategie voor het geval dat dialogen met ondernemingen uit de engagementprogramma's onvoldoende voortgang boeken. Als eerste wordt gekeken of de dialoog geïntensiveerd kan worden met andere (hoger geplaatste) contactpersonen of door het versturen (al dan niet gezamenlijk met andere beleggers) van een urgentie-brief aan het bestuur.

Mocht dit geen effect hebben dan zullen wij onze aandeelhoudersrechten inzetten, zoals:

- Tegen stemmen op bepaalde agendapunten bij onvoldoende openheid en voortgang bij de engagement. Zo kan tegen het remuneratiebeleid worden gestemd indien ESG hierin onderbelicht is of tegen benoemingen worden gestemd indien de ESG-kennis binnen het bestuur onder de maat is. De onderneming kan hierover ook actief worden geïnformeerd om ons standpunt kracht bij te zetten.
- Het stellen van vragen op de aandeelhoudersvergaderingen.
- Het plaatsen van aandeelhoudersresoluties op de agenda van de aandeelhoudersvergadering.

De inzet van deze aandeelhoudersrechten bij ondernemingen waar de dialoog stagneert wordt op case-by-case basis overwogen. Hierbij wordt meegewogen of escalatie opportuun en naar verwachting effectief is. Aandeelhoudersrechten worden alleen ingezet wanneer zij een duidelijke link hebben met en bijdragen aan de thema's en prioriteiten zoals geïdentificeerd in het verantwoord beleggingsbeleid van ons pensioenfonds. Wanneer er wordt tegengestemd op één van de relevante agendapunten wordt de reden vermeld en vastgelegd. Dit is terug te vinden op onze website.

Indien de onderneming internationale normen schendt en tevens onderdeel is van het normatieve engagement programma dan is het uiterste middel uitsluiting van beleggingen. De onderneming kan worden uitgesloten van beleggingen wanneer de escalatiestrategie niet succesvol is gebleken en de onderneming geen stappen onderneemt om de schending op te heffen.

Dutch Engagement Network

In het kader van thematisch engagement is ons pensioenfonds sinds juli 2021 aangesloten bij het Dutch Engagement Network (DEN). DEN is een Nederlands engagement initiatief, opgezet door de bedrijfstakpensioenfondsen voor de Detailhandel en Horeca & Catering. Het initiatief is opgezet om de engagementactiviteiten van gelijkgestemde Nederlandse pensioenfondsen te bundelen en te concentreren om zodoende op efficiënte wijze de slagkracht van hun engagement te vergroten.

Uitgangspunten

DEN richt zich op additionele specifieke thema's die passen bij de focus SDG's gekozen door de aangesloten pensioenfondsen: Klimaat en Duurzame Productie en Consumptie. Het huidige thema van DEN richt zich op water in de toeleveringsketen. Water speelt een belangrijke rol in zowel het thema klimaat als voedseloplossingen van ADP. Het specifieke thema 'water in de toeleveringsketen' streeft ernaar het gebruik van water te beperken waar mogelijk, ook gerelateerd aan gebieden die kampen met droogte.

Proces

Voor de uitvoering heeft DEN onze fiduciair manager ingeschakeld. Als eerste stap in het proces doet deze fiduciair manager voorstellen voor thema's en te engagen ondernemingen. Deze dienen aan te sluiten bij het profiel van de deelnemende pensioenfondsen. DEN hanteert geen geografische focus en richt zich daarmee op engagement op mondiaal niveau. DEN voert engagement uit bij ondernemingen die in de aandelen- en bedrijfsobligatiesportefeuilles terug te vinden zijn. Deelnemers kiezen welke ondernemingen in aanmerking komen voor engagement. Hierbij wordt rekening gehouden met de volgende factoren:

- De mogelijkheid voor DEN om invloed uit te oefenen
- De mate waarin DEN kennis kan verkrijgen over een ESG issue
- De materialiteit van het onderwerp (financieel en immaterieel)
- De mate van de verwachte respons en voortgang

Met de huidige geselecteerde bedrijven wordt gesproken over het monitoren en vertalen naar KPI's van watergebruik en risico's, concrete stappen die worden gezet voor mitigatie van consumptie, de transparantie van het beleid en de kwaliteit van de rapportage op het gebied van water. Per engagementtraject worden mijlpalen opgesteld en wordt de voortgang bewaakt. Ieder half jaar stelt de fiduciair manager een rapportage op met de voortgang van het engagement proces.